

DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT

Finansdepartementet
Postboks 8008 Dep
0030 OSLO

Deres ref	Vår ref	Dato
14/3305	13/3438-	17.10.2014

Bruk av internrevisjon i staten - høring av rapport fra en arbeidsgruppe

Vi viser til brev fra Finansdepartementet av 26. juni 2014. Finansdepartementet har utredet bruk av internrevisjon i statsforvaltningen hvor formålet med utredningen er *å etablere mer forutsigbare rammer for bruk av internrevisjon i staten ved å videreutvikle økonomiregelverket og tilrettelegge faglige standarder og annen støtte for internrevisjonen. Arbeidsgruppen fikk også i oppdrag å vurdere om flere statlige virksomheter bør ta i bruk internrevisjon, og i tilfelle kriterier for hvilke virksomheter som bør vurdere internrevisjon.*

Finansdepartementet ber oss vurdere følgende forhold:

- Internrevisjon i de virksomhetene som har etablert eller kommer til å etablere internrevisjon, skal tilrettelegges etter konkrete rammer, jf. kap. 5 i rapporten. Dette omfatter forslag til krav knyttet til organisering, kompetanse og rekruttering, faglige standarder, og dialog med overordnet departement og med Riksrevisjonen.
- Alle virksomheter med utgifter eller inntekter over 300 mill. kroner skal vurdere om de bør bruke internrevisjon. Vurderingen skal gjøres etter fastsatte kriterier, dokumenteres og sendes overordnet departement med kopi til Riksrevisjonen og Direktoratet for økonomistyring, jf. pkt. 6.2.2.
- Det innføres ikke et krav om at statlige virksomheter over en viss størrelse skal bruke internrevisjon, jf. pkt. 6.2.3.
- Departementene inkluderes ikke i kravet om å vurdere bruk av internrevisjon, jf. pkt. 6.3.

Arbeids- og sosialdepartementet ser positivt på at Finansdepartementet har utredet bruk av internrevisjon i staten, herunder hvilke faglige rammer som bør legges til grunn. Vi er i hovedsak enige i anbefalingene til arbeidsgruppen. Det er foreslått at alle statlige internrevisjoner skal benytte anerkjente standarder (IIA standarder). Dette vil legges

premisser for de øvrige anbefalingene fra arbeidsgruppen.

Rapporten er forelagt underliggende virksomheter og deres innspill er innarbeidet i dette brevet. Vi har noen kommentarer til arbeidsgruppens anbefalinger.

1. Tilrettelegging av internrevisjon etter konkrete rammer, jf. kap. 5 i rapporten

1.1 *Organisering*

Vi er i hovedsak enig i anbefalingene under dette punktet.

Kommentar

Anbefalingen om at virksomhetsleder skal gi revisjonssjefen faglig frihet er i tråd med IIA-standardenes krav om at internrevisjonen skal være uavhengig og objektiv.

Vi har imidlertid en kommentar til anbefalingen "*Virksomhetsleder fastsetter revisjonsplanen etter forslag fra revisjonssjefen*". Etter vårt syn bør revisjonssjefen ha myndighet til å fastsette revisjonsplanen ut fra egne risiko- og vesentlighetsvurderinger. I instruks/retningslinjer for internrevisjonen bør det imidlertid fremgå hvilken kommunikasjon det skal være mellom virksomhetsleder og internrevisjonssjef om revisjonsplanen. Dette omfatter også hvordan en eventuell uenighet skal håndteres, jf. omtale av dette i punkt 5.4.1 og i punkt 5.7.2 i rapporten.

1.2 *Kompetanse og rekruttering*

Vi er enig i anbefalingene.

Kommentar:

Arbeidsgruppen anbefaler periodiske evalueringer av internrevisjonsfunksjonen og dens tjenester. Dette er også et krav i IIA-standardene. Anbefalingen om dette hører vel imidlertid bedre sammen med faglige standarder enn under kompetanse og rekruttering.

Det bør tydeliggjøres hva som menes med en "kvalifisert internrevisjonssjef".

1.3 *Faglige standarder*

Vi slutter oss til arbeidsgruppens anbefalinger om bruk av standarder. Denne anbefalingen vil sikre virksomheten en profesjonell og faglig kompetent internrevisjonsfunksjon.

1.4 *Dialog mellom internrevisjon og departementet*

Vi er enig i anbefalingene.

Kommentar:

Anbefalingene kan formuleres klarere. Dersom anbefalingen går ut på at departementet skal motta periodiske rapporter (tertial-, halvårs- og årsrapporter) fra internrevisjonen og med utgangspunkt i dette kan be om å få tilsendt enkeltrapper, stiller vi oss positive til det. Internrevisjonens rapporter gir informasjon om virksomhetens styring, kontroll og etterlevelse og er nyttige for departementet i etatsstyringen.

1.5 *Dialog mellom internrevisjonen og Riksrevisjonen*

Vi støtter arbeidsgruppens anbefaling om at internrevisjonene bør ha tett dialog med Riksrevisjonen for å samordne og koordinere arbeidet.

Det kan også være hensiktsmessig å omtale internrevisjonens forhold til andre offentlige tilsyns- og kontrollorganer, eks kommunerevisjonen og Helsetilsynet.

2. **Vurdering av om virksomheter med utgifter eller inntekter over 300 mill. kroner bør bruke internrevisjon**

2.1 *Krav om å vurdere bruk av internrevisjon*

Vi er i hovedsak enig i anbefalingen.

Kommentar:

Det er viktig at vurdering av internrevisjon baseres på objektive kriterier som størrelse, kompleksitet, risiko og vesentlighet. I tillegg til anbefalingen om beløpsgrensen på 300 mill. kroner for krav til å vurdere bruk av internrevisjon, mener vi at det også bør tas hensyn til den totale verdien virksomheten forvalter. En virksomhet kan ha inntekter eller utgifter under 300 mill, men likevel forvalte store verdier.

Vi gjør oppmerksom på at Arbeids- og velferdsdirektoratet har gitt uttrykk for at de mener en slik vurdering burde gjennomføres årlig.

3. **Ikke krav om at statlige virksomheter over en viss størrelse skal bruke internrevisjon**

3.1 *Krav om å bruke internrevisjon*

Kommentar:

I rapporten side 64 går det frem at det er flere virksomheter som har meget store inntekter eller utgifter, dvs. flere milliarder. Etter vår mening kan dette tilsi at det bør ses nærmere på om det skal innføres et *krav* om at internrevisjon skal brukes fordi:

- Statlig sektor i Norge er stor, kompleks og mangfoldig
- Kravene til virksomhetsstyring er betydelig skjerpet i det oppdaterte Reglement for økonomistyring i staten
- Internrevisjon har en viktig rolle i moderne virksomhetsstyring. Det bør derfor ikke være virksomhetsleder subjektive vurderinger som alene avgjør om det opprettes en internrevisjon
- Internrevisjon bør være et viktig verktøy for virksomhetsleders vurdering av styring og kontroll i egen virksomhet, jamfør krav i økonomireglementet
- Bedre samsvar om krav til internrevisjon i statlig og privat sektor, spesielt innen områder som forvalter store verdier.
- Anbefalinger fra IMF og OECD om innføring av internrevisjon i statlig sektor i Norge
- I de fleste land, som Norge sammenligner seg med, er det nå innført krav om internrevisjon i statlig sektor

4. Departementene inkluderes ikke i kravet om å vurdere bruk av internrevisjon, jf. pkt. 6.3.

4.1 Departementets behov for oversikt og revisjonstjenester

Vi er enig i anbefalingen.

Kommentar:

Det er viktig at departementet som etatsstyrer kan be virksomheter vurdere om internrevisjon bør opprettes eller eventuelt gi pålegg til virksomheter om dette.

Arbeids- og sosialdepartementet mener dette er et godt initiativ og imøteser forslag til materiale med rammer for opprettelse, organisering og vurdering av internrevisjoner i statlig sektor

Med hilsen

Tom Gulliksen (e.f.)
ekspedisjonssjef

Ellisiv Taraldset
avdelingsdirektør

Arbeids- og sosialdepartementet
Postboks 8019 Dep
0030 Oslo

Deres ref.: 13/3438

Vår ref.: 14/5804-2

Dato: 6.10.14

Bruk av internrevisjon i staten – høring av rapport fra en arbeidsgruppe

Vi viser til brev av 22.9.14 hvor dere ber om Arbeids- og velferdsdirektoratets synspunkter på arbeidsgruppens forslag.

Det følger av arbeidsgruppens mandat at Finansdepartementet legger opp til å etablere mer forutsigbare rammer for bruk av internrevisjon i staten ved å videreutvikle økonomiregelverket og tilrettelegge for faglige standarder og annen støtte for internrevisjon. Det er også pekt på at hensikten med utredningen er å legge til rette for utnyttelse av beste praksis i innretning og bruk av internrevisjon, og å etablere et grunnlag for et mer effektivt samarbeid mellom internrevisjon og eksternt revisjon.

Arbeidsgruppens anbefalinger er tatt inn i dette svarbrevet, og vi har knyttet våre kommentarer til hver enkelt anbefaling.

Anbefaling - organisering:

Arbeidsgruppen anbefaler at det stilles krav til en organisasjonsmessig plassering i virksomheten som sikrer internrevisjonens uavhengighet fra nivåene under virksomhetsleder og områdene som revideres. Følgende forhold bør etter arbeidsgruppens vurdering være retningsgivende:

- Internrevisjonen skal organisatorisk være knyttet til øverste ledelse i virksomheten og rapportere til virksomhetsleder og eventuelt til styret i virksomheter med dette.
- Internrevisjonen skal ledes av en internrevisjonssjef.
- Virksomhetsleder skal gi faglig frihet til revisjonssjefen, som understøtter den faglige uavhengigheten.
- Internrevisjonens mandat skal være fastsatt i instruks og legge til rette for funksjonens uavhengighet.
- Internrevisor skal utarbeide en risikobasert plan for å fastsette prioriteringene til internrevisjonens prosjekter i samsvar med organisasjonens mål.
- Virksomhetsleder fastsetter revisjonsplanen etter forslag fra revisjonssjefen.

Når det gjelder valg av modell for organisering, legger arbeidsgruppen vekt på at internrevisjonen bør ha en viss kritisk masse for å kunne ha en tilfredsstillende robusthet og faglig bredde for å oppfylle internrevisjonens formål og ansvar. Det bør være opp til virksomhetsleder å vurdere hvilken modell, eller kombinasjon av modeller, som er mest hensiktsmessig gitt virksomhetens behov.

Kommentar:

I all vesentlighet slutter vi oss til anbefalingen. Imidlertid er det vår mening at vurdering av modell for internrevisjonsfunksjonen ikke er avhengig av organisering av funksjonen. Organiseringen bør være uavhengig av hvilken modell som velges.

Anbefaling - kompetanse og rekruttering:

Arbeidsgruppen anbefaler at det periodisk skal gjennomføres evalueringer av internrevisjonsfunksjonen og dens tjenester. Følgende forhold bør videre være retningsgivende:

- Internrevisjonen må ledes av en kvalifisert internrevisjonssjef.
- Virksomhetsleder har ansvar, i samråd med revisjonssjefen, å ta stilling til og påse at internrevisjonsfunksjonen totalt sett har nødvendig kompetanse og ressurser for å kunne oppfylle sitt formål og ivareta sin rolle.
-

Basert på hvilken kapasitet og kompetanse det vil være behov for, må virksomheten fastsette budsjett og nødvendige stillingshjemler.

Kommentar:

Vi er enig i anbefalingene.

Anbefaling - faglige standarder:

Arbeidsgruppen anbefaler at det ved etablering og drift av en internrevisjonsfunksjon i staten skal stilles krav til at internrevisjonen baserer seg på *anerkjente standarder*.

For de aller fleste internrevisjonsenheter vil IIA-standardene være de mest hensiktsmessige standardene å følge. Dersom andre standarder enn IIA-standardene er valgt, skal det begrunnes hvorfor disse er mer hensiktsmessige og de valgte standardene må tilpasses de rammene som er anbefalt i kap. 5.

Valg av standarder for internrevisjon skal omtales i internrevisjonsinstruksen. Dersom enkelte standarder innenfor valgt sett av standarder ikke er hensiktsmessige for virksomheten, bør dette fremkomme i instruksen.

Kommentar:

Vi slutter oss til anbefalingen. Denne anbefalingen vil sikre virksomheten en profesjonell og faglig kompetent internrevisjonsfunksjon. Krav til bruk av anerkjente standarder (vanligvis IIA standarder) vil også legge premisser for de øvrige anbefalingene fra arbeidsgruppen.

Anbefaling - dialog mellom internrevisjon og departement:

Arbeidsgruppen anbefaler at departementet innhenter rapporter fra internrevisjonen i en underliggende virksomhet, og omtaler dette i departementets instruks til virksomheten. Virksomhetsleder har ansvar for at departementet får tilgang til årlig revisjonsplan og årsrapport fra internrevisjonsenheten, og eventuelt også enkeltrapporter dersom departementet ønsker det.

En virksomhet med internrevisjon bør instruksfeste en prosedyre for at virksomhetsleder og internrevisjonssjefen sammen informerer departementet om eventuell uenighet.

Kommentar:

Vi slutter oss til anbefalingen.

Anbefaling - dialog mellom internrevisjonen og Riksrevisjonen:

Arbeidsgruppen anbefaler at internrevisjonen har dialog med Riksrevisjonen med sikte på å etablere oversikt over pågående og planlagte revisjoner. Det bør etableres og vedlikeholdes kontakt mellom internrevisjonen og Riksrevisjonen for å koordinere arbeidet, og for å diskutere metodespørsmål og andre revisjonsfaglige spørsmål.

Riksrevisjonen skal uoppfordret få tilgang til enkeltrapporter og årsrapporten fra internrevisjonen.

Kommentar:

Ut fra vår erfaring med koordinering av NAVs kontakt med Riksrevisjonen, støtter vi arbeidsgruppens anbefaling om at internrevisjonene bør ha tett dialog med Riksrevisjonen for å samordne og koordinere arbeidet.

Anbefaling – krav om å bruke internrevisjon:

Arbeidsgruppen anbefaler at det ikke innføres krav om at statlige virksomheter over en viss størrelse skal bruke internrevisjon. Spørsmålet bør vurderes på nytt på grunnlag av erfaringer med et ev. pålegg om å vurdere bruk av internrevisjon (jf. forslaget om evaluering etter om lag 3 år).

Kommentar:

Etter vår mening bør det innføres krav om internrevisjon i statlig sektor for virksomheter over en viss størrelse fordi:

- Statlig sektor i Norge er stor, kompleks og mangfoldig
- Kravene til virksomhetsstyring er betydelig skjerpet i det oppdaterte Reglement for økonomistyring i staten
- Internrevisjon har en viktig rolle i moderne virksomhetsstyring. Det bør derfor ikke være virksomhetsleder subjektive vurderinger som alene avgjør om det opprettes en internrevisjon
- Internrevisjon bør være et viktig verktøy for virksomhetsleders vurdering av styring og kontroll i egen virksomhet, jamfør krav i økonomireglementet
- Bedre samsvar om krav til internrevisjon i statlig og privat sektor, spesielt innen områder som forvalter store verdier. Vi kan ikke se hvorfor det skulle være mindre krav til kontroll med bruk av felleskapets midler enn investorers midler
- Anbefalinger fra IMF og OECD om innføring av internrevisjon i statlig sektor i Norge
- I de fleste land, som Norge sammenligner seg med, er det nå innført krav om internrevisjon i statlig sektor

Anbefaling – krav om å vurdere bruk av internrevisjon:

Arbeidsgruppen anbefaler at det innføres et krav om at alle virksomheter med utgifter eller inntekter over 300 mill. kroner, skal vurdere om de bør bruke internrevisjon. Vurderingen skal gjøres etter fastsatte kriterier (omtalt i pkt. 6.2.4), dokumenteres og sendes overordnet departement med kopi til Riksrevisjonen og Direktoratet for økonomistyring. Det er naturlig at vurderingen blir tema i styringsdialogen mellom departementet og virksomheten.

Arbeidsgruppen anbefaler at vurderingen skal gjøres ved vesentlige endringer i risikobildet for virksomheten og minimum hvert fjerde år.

Kommentar:

Ovennevnte anbefaling representerer en forsiktig tilnærming til innføring av internrevisjoner i statlig sektor. Det er viktig at vurdering av innføring baseres på objektive kriterier og ikke på subjektive synspunkter fra virksomhetsleder alene. Vi mener at vurderingen bør gjennomføres minst en gang per år. For øvrig henvises til kommentarene over til krav om å bruke internrevisjon.

Anbefaling - departementenes behov for oversikt og revisjonstjenester:

Hovedansvaret for å etablere internrevisjon vil ligge hos virksomhetsleder/styre. Arbeidsgruppen anbefaler at et departement ved behov kan gi alle eller grupper av underliggende virksomheter, uavhengig av størrelse, i oppdrag å vurdere om internrevisjon bør etableres, og ta initiativ til samarbeid og samordning mellom internrevisjoner. Departementet kan også velge å pålegge (instruere) virksomheter å etablere internrevisjon. Departementet skal avklare i instruksen den organisatoriske plasseringen av en eventuell internrevisjonsenhet i en underliggende virksomhet med styre, jf. bestemmelsene pkt. 1.2, 2. avsnitt. Arbeidsgruppen foreslår at departementene ikke inkluderes i et pålegg om å vurdere bruk av internrevisjon i egen virksomhet.

Kommentar:

Vi gir vår tilslutning til de to første punktene i anbefalingen. Jmfør for øvrig kommentaren over vedrørende krav om å bruke internrevisjon. Et pålegg om at også departementene skal vurdere bruk av internrevisjon, vil ytterligere styrke styring og kontroll i staten.

Avslutningsvis vil vi peke på at vi støtter at rammene for bruk av internrevisjon vil bli mer forutsigbare når dette tas inn som krav i økonomiregelverket, samt at det refereres til at internrevisjonene skal basere seg på anerkjente standarder for profesjonen. IMF og OECD har anbefalt innføring av internrevisjon i statlig sektor i Norge. Arbeidsgruppen har valgt å avvike fra disse anbefalingene, noe som kan bidra til å hindre videreutvikling av virksomhetsstyringen i statlig sektor.

Med hilsen

Joakim Lystad
arbeids- og velferdsdirektør

Arbeids- og sosialdepartementet
Postboks 8019 Dep

0030 Oslo

Vår dato 26.08.2014
Vår referanse 14/038144-2
Deres dato 07.08.2014
Deres referanse 14/159

Bruk av internrevisjon i staten - høring av rapport

Finansdepartementet har utredet bruk av internrevisjon i statsforvaltningen og SPK er bedt om å vurdere anbefalinger fra arbeidsgruppen. SPK støtter i det store og hele anbefalingene i rapporten som samsvarer godt med SPKs praksis.

De 3 punktene som SPK er bedt om å svare på er gjengitt i kursiv under.

- 1) Internrevisjon i de virksomhetene som har etablert eller kommer til å etablere internrevisjon, skal tilrettelegges etter konkrete rammer, jf. kap. 5 i rapporten. Dette omfatter forslag til krav knyttet til organisering, kompetanse og rekruttering, faglige standarder, og dialog med overordnet departement og med Riksrevisjonen.*

I pkt. 5.4 anbefaler arbeidsgruppen at internrevisjonen skal ledes av en internrevisjonssjef. SPK er enige i prinsippene som ligger til grunn for anbefalingen, men ved full outsourcing vil innretningen og ansvarsdelingen kunne være noe annerledes enn hvis man har en intern revisjonsenhet.

I pkt. 5.5.3 anbefaler arbeidsgruppen at virksomhetsleder har ansvar for å påse at internrevisjonsfunksjonen totalt sett har nødvendig kompetanse og ressurser. Ved full outsourcing vil dette ansvaret tilrettelegges på andre måter, f.eks. gjennom tydelige krav og «normal» kontraktsoppfølging.

- 2) Alle virksomheter med utgifter eller inntekter over 300 mill, kroner skal vurdere om de bør bruke internrevisjon. Vurderingen skal gjøres etter fastsatte kriterier, dokumenteres og sendes overordnet departement med kopi til Riksrevisjonen og Direktoratet for økonomistyring, jf. pkt. 6.2.2.*

Det synes fornuftig å sette en grense slik arbeidsgruppen anbefaler. Man bør ikke legge bare inntekter eller utgifter til grunn, men også den totale verdien som selskapet forvalter. Dette synliggjøres vanligvis gjennom selskapers balanse. Som et eksempel har SPK driftskostnader på rundt 600 millioner kroner, mens SPKs medlemmer har over 400 milliarder kroner i opptjente rettigheter.

- 3) Det innføres ikke et krav om at statlige virksomheter over en viss størrelse skal bruke internrevisjon, jf. pkt. 6.2.3.*

SPK støtter denne anbefalingen.

Med vennlig hilsen

Kari Lund
Direktør for virksomhetsstyring
Statens pensjonskasse

Torunn Biller White
Leder for risikostyring